

มาด
อชัด
ไปด

พระเทพดิลก
วัดบวรนิเวศวิหาร

มาดี อยู่ดี ไปดี
พระเทพติกโลก (ระแบบ จิตภาโณ)
วัดบวรนิเวศวิหาร
รวบรวม เรียบเรียง

กองทุนไตรรัตนานุภาพ
เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา
จัดพิมพ์เผยแพร่
พุทธศักราช ๒๕๕๖

มาดี อยู่ดี ไปดี

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

รวบรวม เรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ วิสาขบูชา ๒๕๕๖

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

๕,๐๐๐ เล่ม

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

๕,๐๐๐ เล่ม

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

สำนักงาน

พระตำหนักกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำภู

พระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๑-๒๑๓๙

โทรสาร ๐-๒๒๘๑-๓๖๗๕

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

คณะกฐิ วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำภู

พระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๑-๕๕๑๐

พิมพ์ที่ : พรสิวการพิมพ์

๑๘๔/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ แขวง/เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

นางจรรุพรรณ วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

โทร. ๐-๒๕๓๙-๘๖๓๒, ๐-๙๗๙๖-๗๙๙๖

คำนำ

หนังสือเรื่อง “มาติ อยู่ดี ไปดี” เกิดมาจากความคิดที่เกี่ยวกับวันวิสาขบูชา ที่มีการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา สืบเนื่องกันมาแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ จนถึง ปัจจุบัน คือ พ.ศ. ๒๕๔๖

วันวิสาขบูชา เป็นวันที่ชาวพุทธปรารภการประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ที่วันทั้ง ๓ นี้เมื่อเราตีความด้วยภาษาธรรมดา และเป็นการทั่วไปแก่คนทั้งหลาย จะพบว่าเป็นกระบวนการแห่งภวจักร หรือ วัฏฏจักร ที่มีการหมุนวนด้วยพลังขับเคลื่อนของกิเลส กรรม และวิบาก อันเป็นกฎของสังสารวัฏ ทุกข้อจึงเป็นผลและเป็นเหตุ สืบเนื่องกันมา นั่นคือ

การเกิดมาติ เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากพลังแห่งบุญกุศลที่คนเหล่านั้นกระทำ อันหมายความว่าพลังของกิเลส อกุศลธรรมที่กำลังลดลง อำนาจผลให้คนเหล่านั้นเกิดมาดี

การอยู่ดี จึงเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการเกิดมาดี ในขณะเดียวกันด้วยพลังแห่งความดีหรือบารมีธรรมที่มีอยู่ภายในใจของคนเหล่านั้น กลายเป็นพลังผลักดันให้คนๆ นั้นรักษาความดีของตนไว้ และพยายามเพิ่มพูนความดีต่อไป การครองชีวิตของเขาจึงมีการดำเนินไปภายใต้พลังแห่งความดี ทำให้เขาเป็นคนอยู่ดี มีความสุข

การจากไปดี จึงเป็นผลมาจากการอยู่ดี คือมีอยู่ในศีลธรรมของบุคคลเหล่านั้น ที่อำนาจผลให้เขาจากไปดี ความดีที่เขาทำ

คงเป็นตราประดับโลก ลูกหลาน ตระกูล ตลอดถึงประเทศชาติ
ของเขา

ความดีส่วนหนึ่งก็ตามไปทำหน้าที่เป็นชนกกรรม คือนำ
เขาไปเกิดสมบุรณ์ด้วยสมบัติ ๔ ประการ คือ คติสมบัติ
อุปธิสมบัติ กาลสมบัติ และปโยคสมบัติ อันเป็นเหตุให้เขา
ครองตนดีในชาตินั้นๆ และเป็นเหตุปัจจัยให้เขาไปเกิดดีใน
ภพชาติต่อๆ ไป กลายเป็นอาการที่หมุนหมุนเนื่องกันไปของกิเลส
กรรม วิบาก จนกว่าจะสามารถทำลายกิเลสอันเป็นเหตุให้เกิด
กรรมและวิบากลงได้อย่างพระพุทธเจ้า จึงจะเป็นการยุติการ
หมุนวนของ “ภวจักร” หรือ วัฏฏจักร

ในการเรียบเรียง ได้นำเอาพุทธจริยาของพระพุทธเจ้า
ทั้ง ๓ ช่วง คือการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระ
พุทธองค์เป็น “แบบ” ซึ่งในความเป็นจริงแล้วหลักธรรมเหล่านั้น
เราสามารถหาได้จากการ

**“ทรงสอนให้เรารู้ ทรงทำพระองค์ให้เราดู ทรงครอง
ชีวิตด้วยพุทธจริยาให้เราเห็น”** อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า เป็น
อุดมชีวิตที่ **“มาดี อยู่ดี จากไปดี”** ให้เราดู หากผู้ศึกษาต้องการจะ
บูชาต่อพระองค์ จึงสามารถทำได้ด้วยรูปแบบพิธีกรรม
ที่เรียกว่า **“อามิสบูชา คือบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และ ปฏิบัติบูชา
บูชาด้วยการปฏิบัติตามที่พระองค์ทรงสั่งสอนให้รู้ ที่พระองค์ทรง
กระทำให้ดู ที่พระองค์ทรงครองพระชนม์ชีพให้เห็น ตามกำลัง
ความสามารถที่จะทำได้**

ในการพิมพ์คราวนี้ต้องการทำเป็นพุทธบูชา และเป็น
ธรรมทาน แก่สาธุชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในงานสัปดาห์ส่งเสริม
พระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๔๖

องค์กรที่รับผิดชอบในการจัดพิมพ์คือ ศูนย์ส่งเสริม
พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และ กองทุนไตรรัตนานุภาพ
เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของ
พระพุทธศาสนา” ด้วยความหวังว่า หนังสือเล่มนี้คงสามารถ
ให้ความรู้ ความเข้าใจ และเพิ่มพูนศรัทธา ปสาธต่อ
พระรัตนตรัยเพิ่มขึ้นได้มากบ้างน้อยบ้าง ตามสมควรแก่พื้นฐาน
วาสนา บารมีของแต่ละท่าน

ขออานุภาพแห่งพระศรีรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพสักการะ
ของพุทธบริษัทได้โปรดอำนวยการประโชชน์ความสุข จากการศึกษา
และปฏิบัติ อันเป็นการบูชาต่อพระรัตนตรัย ประสบความสุข
ความเจริญในธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศแสดง
ไว้ดีแล้วโดยทั่วไป

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่

และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๙-๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

มาตี อยู่ดี ไปดี

ตามปกติแล้วเรามักมีความคุ้นเคยกับคำพูดที่ว่า “อยู่ดี ไปดี” ที่ตามปกติแล้วมักออกมาในรูปของการให้ศีลให้พร หรือการตั้งความปรารถนาให้คนที่ตนรักเป็นไปในลักษณะนั้น คือ “อยู่ดี ไปดี” แต่หากเรามองในรูปของความเป็นจริงตามหลักของวัฏจักร คือการหมุนวนในรูปของสังสารวัฏฏ์ ชีวิตคนเราแต่ละคนมีลักษณะเชื่อมโยงกันคือ การมา การอยู่และการจากไป ตามโครงสร้างของสภาวะทุกข์ คือ “เกิด แก่ ตาย” อันเป็นผลของการมาสู่โลกนี้ของคน สัตว์ทั้งหลาย

เมื่อมองไปที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นอุดมชีวิต ที่สามารถยึดถือเป็นแบบในการดำเนินตาม ก็จะมี ความชัดเจนว่า พระพุทธเจ้าทรงอยู่ในฐานะของ

มาดี อยู่ดี ไปดี

ท่านที่มาสู่โลกนี้ด้วยความดี

อยู่ในโลกนี้ด้วยความดี

จากโลกนี้ไปอย่างมีตราประทับใจของคนทั้งหลายที่
นับถือพระพุทธศาสนา

แม้ท่านที่เป็นนักปราชญ์ในส่วนต่างๆ ของโลกก็เป็น
เช่นเดียวกัน

การปรารภถึงการประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธ
ปรินิพพานของพระพุทธองค์ จนนำไปสู่การทำพิธีสักการะ
บูชาต่อพระองค์ในวันวิสาขบูชาที่เป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้
และเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์นั้น เมื่อเรา
มองในแง่ของความเป็นจริงก็คือ ชาวพุทธมีความภาคภูมิใจ
ต่อการเสด็จมาดี ทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่ดี และการจากไป
ดีของพระพุทธองค์เป็นสำคัญ

ดังนั้นในที่นี้จะได้นำไปศึกษาติดตามคติธรรมแห่งชีวิต
โดยเสด็จตามรอยยุคลบาทของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็น
“สุคติ คือเสด็จมาดี ประทับอยู่ดี และจากไปดี”

การมาสู่โลกนี้ของสรรพชีวิต เมื่อเรากล่าวตามหลัก
อันเป็นผลจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ทรงแสดงให้เห็นใน
รูปของกระบวนการธรรมชาติ ที่เรียกว่าไตรวัฏ คือเป็น
ผลพวงมาจาก กิเลส กรรม วิบาก มีบทบาทที่สำคัญ การ

มาดี อยู่ดี ไปดี

ที่คนจะเกิดมาอย่างไรมัน เป็นผลของกรรมทำหน้าที่จำแนก ให้แตกต่างกัน ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

“กรรมเป็นผู้จำแนก แบ่งแยกให้คนแล้ว ประณีตแตกต่างกัน, สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม”

ในกรณีที่เป็นผลของกุศลกรรม ที่สรุปรวมเป็น ปุพเพกตปุณญตา คือการมีบุญที่ตนทำไว้ในกาลก่อน จะช่วยให้คนมีความสมบูรณ์เป็นเบื้องต้น ที่ท่านเรียกว่า **สมบัติ ๔ ประการ** คือ

คติสมบัติ การเกิดในดินแดน ชาติตระกูล ครอบครัว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศิลธรรม การศึกษา การเมืองเป็นต้นดี สามารถเป็นฐานส่งเสริมสนับสนุนให้ลูกหลานของตนมีความเจริญก้าวหน้าได้ดีกว่าคนอื่นจำนวนมาก

อุภิสสมบัติ การได้อัตภาพรูปร่างหน้าตา เช่น ผิวพรรณดี เสียงไพเราะ ทรวดทรงดี รูปร่าง สวย ตลอดถึงมีสุขภาพพลานามัยดี

กาลสมบัติ เกิดในยุคสมัยที่มีปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ช่วยให้คนเหล่านั้น แสดงความรู้ ความสามารถของตน จนเกิดผลดีงามแก่ตนเอง และครอบครัว ตระกูลวงศ์ ตลอดถึงชาติบ้านเมือง

มาดี อยู่ดี ไปดี

ปโยคสมบัติ มีความเฉลียวฉลาดสามารถในการยกระดับตนเอง พัฒนาตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ตามสมควรแก่ความรู้ความสามารถของตน

แต่เพราะในแง่ของความเป็นจริงแล้ว คนทุกคนจะสมบูรณ์ด้วยสมบัติทั้ง ๔ ประการมาโดยกำเนิดนั้นเป็นไปได้ยากมาก เพราะจะต้องอาศัยบุญบารมีมาก ในกรณีนี้ พระพุทธเจ้าทรงได้สมบัติครบ ๔ ประการ สมบัติเหล่านี้บางคนก็อาจจะวิบัติทั้งหมดหรือบางอย่าง คือยากที่จะมีคนสมบูรณ์ด้วยสมบัติทั้ง ๔ ช่างต้น

ก่อนที่คนจะไปดี จึงต้องอาศัยการมาดีและอยู่ดีให้ได้ ก่อน ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าทรงจำแนกคนในโลกออกไปเป็น ๔ ประเภท คือ

“มืดมาแล้วมืดไป มืดมาแล้วสว่างไป สว่างมาแล้วมืดไป สว่างมาแล้วสว่างไป”

เหล่านี้เป็นการแสดงถึงพลังของกรรมในอดีต กับปัจจุบันชาติที่คนเหล่านั้นกระทำเป็นตัวกำหนดอย่างสำคัญ

คนประเภทมืดมาแล้วมืดไป เป็นคนที่เกิดด้วยแรงแห่งอกุศล ประสบความตกต่ำในด้านต่างๆ ทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าว ที่สำคัญคือในปัจจุบันชาติก็เป็นคนพาล ไม่มีการ

มาดี อยู่ดี ไปดี

ช่วยเหลือนยกระดับชีวิตตนเองให้สูงขึ้น บางพวกอาจจะสืบต่อกันไปถึงรุ่นลูกหลานก็คงเป็นอย่างนั้นอยู่

คนประเภทมืดมาแต่สว่างไป คือคนที่เกิดมาด้วยแรงแห่งอกุศลกรรม แต่ในปัจจุบันชาติ อาศัยบุญกุศลในอดีตมาสนับสนุนและมีการพยายามปฏิบัติพัฒนาตนในชาติปัจจุบัน จนสามารถเปลี่ยนแปลงฐานะของตน บางคนอาจจะถึงระดับพลิกหน้ามือเป็นหลังมือได้ ดังที่ท่านกล่าวไว้เป็นคำกลอนว่า

**“ลูกคนจนคั่นแค้นแสนจะคิด
อาจแผลงฤทธิ์กลายเป็นเศรษฐี
ลูกคนโง่อาจจะโผล่เป็นเมธี
เหตุฉะนี้ไม่ควรหลู่ดูหมิ่นกัน”**

คนประเภทสว่างมา แต่กลับมืดไป เขาเกิดมาด้วยแรงของกุศลกรรม แต่เมื่อเกิดมาแล้ว ถูกแรงอกุศลในอดีตมาให้ผล กอปรกับทำตนเหลวไหลในชาติปัจจุบัน กลายเป็นคนประเภทผลาญตระกูลของตนและตนเองให้ตกต่ำลงไป

คนประเภทสว่างมาแล้วสว่างไปนั้น แสดงว่าเขาเกิดมาด้วยผลแห่งกุศลกรรม เมื่อเกิดมาแล้วกุศลกรรมจากอดีตตามมาสับสนุนด้วย ความโน้มเอียงภายในใจของเขาดีด้วยรวมเป็นสองแรงแข่งขัน สามารถสร้างสรรค์พัฒนาตนเองให้สามารถดำรงวงศ์ตระกูลของตนไว้ได้ เช่นลูกหลานของ

มาดี อยู่ดี ไปดี

ตระกูลผู้ดีทั้งหลาย ที่สามารถสืบสานตระกูลของตนผ่านมา
ได้เป็นศตวรรษก็มีไม่น้อย

ความแตกต่างทั้งหมดในชีวิตของมนุษย์มีก่อนมาเกิด
เกิดมาแล้ว และการดำเนินชีวิตของตน จะออกมาเป็น
อย่างไรนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นไปตามกระแสของกรรมที่คน
เหล่านั้นได้คิด ทำ พูด ออกไปในอดีตกาล และปัจจุบันขณะ
นั้นๆ

พระพุทธเจ้าทรงปรารภคนดี และคนชั่ว ที่ได้เสวย
ผลกรรมของตน ตามที่ตนกระทำเอาไว้ว่า

**“กรรมดีคนดีทำได้ง่าย แต่คนชั่วทำได้ยาก
กรรมชั่วคนชั่วทำไปได้ง่าย แต่คนดีทำได้ยาก
กรรมชั่วพระอริยเจ้าท่านจักไม่กระทำเลย”**

**“คนที่ทำบาปอยู่เป็นปกติ ย่อมเดือดร้อนในโลกนี้
ละโลกนี้ไปแล้วย่อมเดือดร้อน เขาย่อมเดือดร้อนในโลก
ทั้งสองว่า กรรมชั่วเราได้ทำแล้ว ไปสู่ทุกขีย่อมเดือดร้อน
ยิ่งขึ้น”**

**“ผู้ที่ทำบุญไว้แล้ว ย่อมเพลิดเพลินในโลกนี้ ละโลก
นี้ไปแล้วย่อมเพลิดเพลิน เขาย่อมเพลิดเพลินในโลกทั้งสองว่า
เราทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติย่อมเพลิดเพลินยิ่งๆ ขึ้นไป”**

มาดี อยู่ดี ไปดี

กรณีของพระพุทธเจ้า มีความชัดเจนว่าทรงอุบัติในโลกด้วย “บุญ” แต่เป็นบุญระดับสูงสุดจนทำให้ทรงเป็นพระพุทธเจ้าในกาลต่อมา ในความเป็นบุญนั่นเอง ท่านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **บารมี** อันเป็นการเก็บการสะสมความดีที่ต่อเนื่องกันจนกลายเป็นมากด้วยบารมี หรือเป็นคนมีบุญเพียงแต่บารมีเป็นบุญระดับสูง แต่ก็ก็เป็นความสูงในระดับที่ลดหลั่นกันขึ้นไป สรุปแล้วก็เป็นความเข้มข้นของบุญภายในจิตใจของคนแต่ละคนนั่นเอง

บุญ คืออะไร?

คำว่าบุญนั้นมีลักษณะที่เป็นเหตุ คือทำหน้าที่ชำระล้างกิเลสคือความชั่วของคนให้เจือจางเบาบางลงไปตามลำดับ

เป็นคุณลักษณะ คือความดี ความงาม ความฉลาด กุศลธรรม

เป็นอาการที่แสดงออกมาคือ ความประพฤติที่เป็นสุจริตคือประพฤติดีงามทางกายวาจาใจ พฤติกรรมอันเป็นฐานเบื้องต้นคือ คนๆ นั้นจะไม่ทำตนเองให้เดือดร้อน ไม่ทำคนอื่นให้เดือดร้อน ไม่ทำทั้งตนเองและคนอื่นให้เดือดร้อน

ผลที่ปรากฏแก่จิตของคนผู้ทำบุญ คือมีความสุข ความสงบ ความเยือกเย็น ความมั่นใจในตนเอง

มาดี อยู่ดี ไปดี

ผลที่เขาจะได้รับจากสังคม คือการยอมรับ นับถือ ยกย่องจากคนภายในสังคม มีเกียรติ มีสถานะ มีความมองอาจ เวลาเข้าไปในสังคม ได้รับความยกย่องสรรเสริญจากคนดีทั้งหลาย เกียรติคุณอันดั่งามปรากฏในที่ไกล จะตายอย่างมีสติ และเมื่อตายไปแล้วจักบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ดังนั้น ผลของบุญ บารมี จึงอำนวยการประโชชน์ ความสุขแก่ผู้บำเพ็ญบุญ บารมีในชาติปัจจุบัน ชาติต่อไป และภพชาติต่อๆ ไป แต่ในกรณีนี้ย่อมทั่วไปทั้งแก่บุญและบาป เพียงแต่บาปจะตามให้ผลในกาลทั้ง ๓ ในรูปของความทุกข์ ความเดือดร้อน ความไม่สงบ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

“บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายผู้บำเพ็ญบุญ ทั้งในโลกนี้และในโลกอื่น”

พระพุทธเจ้าทรงอุปบัติด้วยผลแห่งบุญอะไร จึงทรงสมบุรณ์ด้วยสมบัติครบทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าวไว้ในตอนต้น

บุญของพระพุทธเจ้านั้น ท่านเน้นไปในการเป็นบุญระดับสูงสุด คือบุญที่มีความเข้มข้นสูงมากเป็นพิเศษ เพราะเป็นเหตุให้พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในที่สุด บารมีแต่ละข้อในด้านความเป็นจริงก็คือกุศลธรรม ที่ทำหน้าที่แสดงสถานะของตนเอง และขจัดสิ่งที่ตรงกันข้ามกับตน

มาดี อยู่ดี ไปดี

ออกไปจากใจในขณะนั้นๆ แสดงว่าได้ทำหน้าที่ชำระล้าง
กำจัด ขจัด บาปอกุศลจนมีความบริสุทธิ์หมดจดจากพระทัย
อย่างสิ้นเชิงเมื่อตรัสรู้

บารมีท่านจำแนกไว้กี่ประการ ?

บารมีคือคุณความดีที่บำเพ็ญเพื่อผลอันสูงสุด
สรุปรวมเป็น ๑๐ ประการ คือ

๑. **ทานบารมี** การให้ทานในรูปแบบต่างๆ คือ
สงเคราะห์ อนุเคราะห์ และบูชาความดีของท่านที่ตนให้
พึงสังเกตว่า เจตนาในการให้ทานนั้นเป็นเครื่องประดับจิต
เพราะเป็นการชำระล้าง กิเลสคือความโลภ โกรธ หลงไป
ตามลำดับ คือทำหน้าที่ขจัดความโลภ ความตระหนี่ในสิ่ง
ที่ตนจะให้แก่คนอื่น ขจัดโทสะคือความโกรธ ความ
ประทุษร้ายต่อคนที่ตนจะบริจาคตาน และขจัดโมหะความ
หลงในเหตุผลของการครองชีวิต พิจารณาเห็นคุณค่าของ
การให้ทาน และโทษของความตระหนี่ ความโลภ

๒. **ศีลบารมี** การสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย
ประพฤติตนดั่งามฤกต์ต้องตามระเบียบวินัย ก่อให้เกิดการ
อยู่ร่วมกันอย่างมีสวัสดิภาพตามที่สังคมต้องการ

๓. **เนกขัมมบารมี** การออกบวช การเว้นบาป การ
หลีกเลี่ยงจากการเกี่ยวข้อกัน ในทางเพศ อันเป็นการลดละ

มาดี อยู่ดี ไปดี

ความโลภ ความโกรธ ความหลง สร้างสรรค์ พัฒนาให้เกิดความสุข ความสงบจากส่วนของปัจเจกชน จนสามารถกระจายออกไปสู่คนหมู่มากได้

๔. ปัญญาบารมี ความรอบรู้ ความหยั่งรู้เหตุผลในด้านต่างๆ ตามความเป็นจริง เข้าใจสภาวธรรมที่มีอยู่ เป็นอยู่ตามธรรมชาติ เน้นไปที่การขจัดความเขลาหรือโมหะเป็นหลัก เมื่อโมหะลดลง ความโลภ ความโกรธ ก็ต้องลดลงตาม

๕. วิริยบารมี ความเพียรพยายาม ความกล้าหาญ ความไม่ครั้นคร้ามขามเกรงต่ออุปสรรคอันตรายทั้งหลาย มีความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่องในการป้องกันความชั่วลด ละความชั่ว เสริมสร้างความดีและรักษาความดีให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ไม่ปล่อยวางทอดทิ้งภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบ โดยการทำกรงงานที่ตนต้องรับผิดชอบให้สำเร็จ ทำกรงงานที่จรรยาให้สำเร็จ จึงต้องทำงานด้วยความหมั่นขยัน เอาจริงเอาจัง มีความบากบั่น อุตสาหะ พยายาม

๖. ขันติบารมี ความอดกลั้น ความอดทน ความทนทานทั้งทางกายและใจ มีปัญญากำหนดในการตัดสินใจ วินิจฉัยสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนอย่างมีเหตุผล อดทนต่อปรากฏการณ์อันวิปริตของธรรมชาติ ความเหนียว ยากในการทำงาน ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นทางกายใจ และที่

มาดี อยู่ดี ไปดี

สำคัญคืออดกลั้นอดทนต่อแรงยั่ววนยั่วยุที่มาจากข้างนอก หรือเหนียวหนักตรึงด้วยใจตนเอง

๗. สัจบารมี ความจริงกาย จริงวาจา จริงใจ ทั้งในการทำ การพูด การคิด จนบางกรณีต้องใช้สัจจะระดับ สัจปฏิญาณสาบานตน สัตยาธิษฐาน เพื่อให้การที่ตนต้อง รับผิดชอบสำเร็จลุ่งไปได้ด้วยดี

๘. อธิษฐานบารมี ความตั้งใจมั่น มีความมุ่งมั่น เด็ดเดี่ยว กำหนดเป้าหมายไว้แน่นอน และมุ่งไปสู่เป้าหมาย ที่วางไว้จนสุดความสามารถ มีความหนักแน่นแน่วแน่ไม่ อ่อนไหวไปตามอารมณ์ยั่ววน ยั่วยุจากภายนอก

๙. เมตตาบารมี ความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็น คนอื่น สัตว์อื่นเป็นสุข มีความพร้อมที่จะแสดงออกซึ่งเมตตา ด้วยการกระทำ การพูด อันเป็นการสร้างความรู้สึกเป็น มิตรต่อสรรพชีวิตเป็นเป้าหมาย อย่างที่คติไทยบอกว่า “**ปลูก ไมตรีไม่รู้ร้าง สร้างกุศลไม่รู้โรย**” เมตตาจึงมีความรัก ความปรารถนาดีต่อสัตว์ทั้งปวงเป็นอารมณ์ แม้ถูกคนอื่น เขาประทุษร้ายก็มีความพร้อมที่จะให้อภัย อดทน คงความมี ไมตรีต่อคนที่ไม่หวังดีต่อตน เมตตาจึงทำหน้าที่ขจัดกิเลส ประเภทโทสะเป็นหลัก แต่เมื่อจิตเข้าถึงเมตตาแล้ว แม้กิเลส ประเภทกามราคะ โลภะ โมหะก็ต้องลดตามลงไป

๑๐. อุเบกขาบารมี ความวางใจเป็นกลาง ไม่มี
ความยินดียินร้ายต่อคนที่ประสบผลกรรมของตน มีความ
เป็นธรรม ยุติธรรม เทียงธรรม ไม่เอนเอียงไปด้วยอำนาจของ
อคติ ไม่ว่าจะด้วยความรัก หรือความชังเป็นต้นก็ตาม

พึงสังเกตว่า ผลรวมของบารมีคือการลดลงของกิเลส
ที่สรุปรวมเป็นความโลภ โกรธ หลง และการเพิ่มขึ้นของ
คุณธรรมความดีเหล่านั้นแต่ละข้อ ภายในใจของคนมีการ
สะสมไว้ทั้งสองประเภทคือในส่วนของกิเลสท่านเรียกว่า
อาสวะ คือเก็บสะสมความชั่วไว้จนหมักหมมไปด้วยความชั่ว,
บารมี การเก็บสะสมความดี จนใจมากด้วยความดี การเพิ่ม
ของบารมีแต่ละข้อ จะทำหน้าที่ขจัดอาสวะที่ตรงกันข้ามกับ
ตนออกไปในขณะเดียวกัน ทำนองเดียวกับการเพิ่มขึ้นของ
ความเย็น นอกจากจะแสดงความเย็นออกมาแล้ว ความเย็น
นั่นเองจะทำหน้าที่ขจัดความร้อนออกไปด้วย ธรรม กับ อธรรม
หรือ อาสวะ กับ บารมี ไม่มีลักษณะร่วมกัน เมื่อฝ่ายหนึ่งปรากฏ
อีกฝ่ายหนึ่งก็จะถูกทำลายไป ตามปริมาณการเพิ่มขึ้นของ
ฝ่ายที่ตรงกันข้าม ซึ่งจะพบว่าภายในใจของสามัญชน จะ
เป็นการต่อสู้กันระหว่างความดีกับความชั่วอยู่ตลอดเวลา บาง
คราวอยู่ในรูปของการชกกระเเย่กัน ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ
จนกว่าฝ่ายธรรมะจะชนะฝ่ายอธรรมได้เด็ดขาด

มาดี อยู่ดี ไปดี

ในความเป็นบุญ หรือบารมีนั้น พึงสังเกตว่าในระดับที่เป็นบารมี ท่านจัดไปตามลำดับความเข้มข้น จึงแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ บารมี อุปบารมี ปรมัตถบารมี เช่นในกรณีของการให้ทาน

การสามารถให้วัตถุทั่วไปแก่คนอื่น จัดเป็นทานบารมี
การสามารถสละอวัยวะ โลหิต ของตนแก่คนอื่นได้
ท่านจัดเป็นทานอุปบารมี

ความสามารถสละแม้แต่ชีวิตของตน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ท่านจัดเป็นทานปรมัตถบารมี

ดังนั้น แม้เราจะเริ่มต้นที่ทานเพียงอย่างเดียว แต่การเพิ่มขึ้นแห่งกุศลเจตนาภายในจิตของตน ทำให้คนสามารถทำทาน ๓ ระดับดังกล่าวแล้ว ยังสามารถให้อภัยต่อคนอื่น อันจัดเป็นอกภัยทาน และให้ความรู้เหตุผลแก่คนอื่น ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์อันจัดเป็นธรรมทาน อันเป็นการยืนยันว่ากุศลธรรมทุกข้อจะทำหน้าที่ขจัดอกุศลธรรมที่ตรงกันข้ามกับตนโดยตรง และสิ่งที่เกี่ยวข้องในทางอ้อม เช่นเมตตา ทำหน้าที่ขจัดพยาบาทโดยตรง แต่ขจัดกามราคะ ความรัก ความโลภในทางอ้อม แม้กุศลธรรมหรือบารมีธรรมข้ออื่นๆ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

มาดี อยู่ดี ไปดี

ตั้งนั้นการเกิดดีของพระพุทธเจ้า ที่ทำให้พระองค์ ทรงสมบุรณ์พร้อมด้วยสมบัติ ๔ ประการ คือ

คติสมบัติ ทรงอุบัติในราชตระกูลศากยวงศ์ อันเป็น สุริยวงศ์ ที่ถือกันว่าเป็นราชวงศ์ที่สูงที่สุดในชมพูทวีป และ เชื่อกันว่าประเสริฐสุดในกลุ่มชนที่รังเกียจกันด้วยชาติ โคตร บ้างเกิดในชมพูทวีปอันเป็นแหล่งแห่งอารยธรรม คนกำลัง สนใจในธรรมะกันมากเป็นพิเศษ

อุปธิสมบัติ ทรงสมบุรณ์ในด้านพระรูปกาย คือ สมบุรณ์ด้วยมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ ที่ทำให้ทรง มีคติเป็นสองประการคือ เป็นพระพุทธเจ้าหรือพระเจ้า จักรพรรดิเท่านั้น อันเป็นการแสดงว่า กรรมชรูป กรรมที่ ทำหน้าที่สร้างรูปมีความสมบุรณ์สูงสุด

กาลสมบัติ เป็นยุคทองทางศาสนา และลัทธิ คน สนใจปัญหาธรรม ปัญหาชีวิต ตลอดถึงเป้าหมายสูงสุดของ ชีวิตกันมาก ซึ่งไม่เคยมียุคใดสมัยใดที่จะเสมอเหมือน เมื่อ ทรงตรัสรู้จึงสามารถสอนคนฟังให้บรรลุมรรคผลกันมากที่สุด ที่โลกเคยสัมผัสมา

บิโยคสมบัติ อันเป็นฐานแห่งบารมีธรรม ที่สร้าง ความโน้มเอียงในด้านพระอภัยาคัย ให้น้อมไปในทางศึกษา ค้นคว้าเพื่อแสวงหาทางหลุดรอดจากทุกข์อย่างถาวรในที่สุด

มาดี อยู่ดี ไปดี

พระพุทธศาสนาแบ่งบุญกุศลไว้เป็นสองระดับ แต่เป็นปัจจัยของกันและกัน คือ

วิภูฏคามิกุศล การทำความดีในระดับที่ตบแต่งภพชาติของผู้นั้นให้ประณีตมากยิ่งขึ้น พัฒนาการจนเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม เป็นต้นตามลำดับ คนเหล่านี้ยังหมวนอยู่ในสังสารวัฏ แต่เมื่อภพชาติสูงขึ้น กิเลสจะลดลง คุณธรรมจะสูงขึ้น ความทุกข์ลดลง ความสุขเพิ่มขึ้น

วิวิภูฏคามิกุศล การเชื่อมต่อของกุศลระดับแรก แต่ยกระดับให้สูงขึ้น จนสามารถยกตนให้พ้นจากสังสารทุกข์ ในระดับลดการเวียนว่ายตายเกิดให้น้อยลง จนไม่มีการเกิดในสังสารวัฏในที่สุด คือการบรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์

พระพุทธเจ้าในสมัยที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ยังมีได้ตรัสรู้ ทรงบำเพ็ญบารมีโดยมีเป้าหมายที่การบรรลุความเป็นพระพุทธเจ้า แต่บนเส้นทางนั้นคงเป็นการพัฒนาภพชาติให้ประณีตขึ้นตามลำดับ แต่พบชาติที่ประณีตขึ้นนั้น เป็นผลจากความเงี้ยวของอวิชชาคือกิเลส และกรรมที่เป็นกุศลธรรมสูงขึ้น ความจางลงของกิเลส ทำให้บาปจางลง เป็นผลให้ภพชาติประณีตขึ้น เช่นผลของการรักษาศีล ที่ทรงแสดงไว้ว่า

“บุคคลจะบังเกิดในสุคติได้ก็เพราะศีล สมบูรณ์ด้วยโภคสมบัติได้ก็เพราะศีล บรรลุมรรคผลนิพพานได้ก็เพราะศีล”

มาดี อยู่ดี ไปดี

ดังนั้น ทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ย่อมเป็นผลของกุศลกรรม ที่มากน้อยแตกต่างกัน คนเราจึงมีความแตกต่างกัน โดยกำเนิด ดังที่ทรงแสดงไว้ในจุฬกัมมวิกังคสูตรความว่า

คนที่เกิดมาอายุสั้นเพราะผลของปาณาติบาต เกิดมาอายุยืนเพราะเว้นจากการฆ่าสัตว์

เกิดมามีโรคมากเพราะเบียดเบียนคนอื่น เกิดมามีโรคน้อยเพราะไม่เบียดเบียนคนอื่น

เกิดมาผิวพรรณไม่งามเพราะมักโกรธ เกิดมาผิวพรรณสวยงาม เพราะมีความเมตตา

เกิดมามีศักดามากเพราะไม่ริษยา เกิดมามีศักดาต่ำเพราะแรงริษยาคนอื่น

เกิดมาในตระกูลที่ร่ำรวยเพราะผลแห่งทาน เกิดมาในตระกูลยากจนเพราะไม่ให้ทาน

เกิดมาในตระกูลสูงเพราะมีสัมมาคารวะ เกิดมาในตระกูลต่ำเพราะมีความกระด้าง

เกิดมาเป็นคนโง่เขลาเพราะขาดการศึกษา เกิดมาปัญญาเฉลียวฉลาดเพราะมีการศึกษามาดี เป็นต้น

การมาสู่โลกนี้ด้วยความดีในด้านต่างๆ ของคนเรานั้น จึงเป็นแรงผลักดัน จำแนกของอดีตกรรมที่คนเหล่านั้น ทำไว้ในชาติปางก่อน อาจกล่าวได้ว่าความเปลี่ยนแปลงใน

มาดี อยู่ดี ไปดี

ชีวิตของคนไม่ว่าจะ เป็นในช่วงสั้นหรือช่วงยาว ล้วนเป็น การลิขิตของกรรม หรือพูดง่ายๆ ว่าตนเองลิขิตชีวิตตนเอง ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

อันความผิดพลาดพลั้งทั้งหลายเล่า

ใช้ดวงดาวในท้องท้องเวหน

มาเกี่ยวข้องพ้องพานบันดาลดล

แท้จริงผลของกรรมเราทำเอง”

อย่างไรก็ตาม คนทุกคนได้เกิดมาแล้ว จะเกิดใน ฐานะอย่างไร คงย้อนกลับเปลี่ยนแปลงในช่วงของการเกิดไม่ได้ แต่อย่าลืมว่าในสมบัติ ๔ ประการนั้น มีบิโยคสมบัติ คือการ กระทำของท่านผู้นั้นในปัจจุบันขณะ จนถึงชาติปัจจุบัน จะ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังกรณีของ บุคคล ๔ ประเภทในตอนต้น

อยู่อย่างไร เรียกว่าอยู่ดี ?

ในแง่ของความเป็นจริงแล้ว การมาดี อยู่ดี ไปดี ล้วนเป็นปัจจัยของกันและกัน มีความเชื่อมโยงถึงกัน การมา ดีเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากอดีตกรรม นำให้คนเกิดมามาดี แต่ เมื่อเกิดมาแล้ว คุณความดีอันเป็นคุณภาพของจิตของคน แต่ละคน จะเป็นตัวสร้างความโน้มเอียง ความสนใจ ความพอใจ ค่านิยมให้คนมีความแตกต่างกัน ดังที่คติไทยพูดว่า

“ไม้ไผ่ยังต่างปล้อง พี่และน้องยังต่างใจ”

เพราะจะอย่างไรก็ตาม บารมีและอาสวะภายในจิตของคน ย่อมมีความยิ่งหย่อนแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างอยู่เสมอ แม้จะเป็นคนเหมือนกัน แต่ก็ไม่เหมือนกันในด้านต่างๆ เป็นอันมาก

การอยู่ดีของพระพุทธเจ้าในสมัยที่ยังเป็นพระราชกุมารสิทธัตถะ ที่น่ายึดถือเป็นแบบอย่าง เป็นทางดำเนินชีวิต เช่น

๑. ทรงโน้มเอียงไปทางหาความสงบ แม้พระชนมพรรษาเพียง ๗ พรรษา แต่สามารถเจริญสมาธิจนบรรลุปฐมฌานได้ด้วยระยะเวลาไม่นานเลย อาการเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของศีล สมาธิ ปัญญา ภายในพระทัยของพระองค์ชัดเจน

๒. ทรงมีเมตตากรุณาต่อคนสัตว์ จนคนสัตว์ที่ใกล้ชิดกับพระองค์ รู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย มีความมั่นใจในพระองค์ว่าจะไม่เป็นอันตรายต่อตน อันเป็นอาการของเมตตา กรุณาภายในพระทัยที่เป็นธรรมรังษี ที่คนเข้าใกล้สามารถสัมผัสได้

๓. ทรงมองสิ่งทั้งหลายที่ผ่านมาในพระทัยของพระองค์ ด้วยมีปัญญาเข้ากำกับ ตรวจสอบ เชื่อมโยงหา

มาดี อยู่ดี ไปดี

เหตุผล ฟังสังเกตว่าจากพุทธประวัติที่ท่านบันทึกไว้นั้น เป็นการมองเข้าถึงความจริงตามธรรมชาติของสิ่งที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติทั้งหลาย เช่น

ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ที่ปรากฏแก่คน ทำให้คนเหล่านั้นเป็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย เพียงเท่านี้ก็ทรงพิจารณาเทียบเคียง สอบทาน เชื่อมโยง จนเห็นว่าสรรพชีวิตทั้งปวงในโลกล้วนตกอยู่ในกฎธรรมชาติเหล่านี้ ไม่มีใครจะหลีกเลี่ยงไปได้

ทรงทอดพระเนตรอীগาแย่งอาหารกัน สุนัขแย่งชิ้นเนื้อกัน ครอบครัวยทะเลาะกัน ว่าเป็นการสะท้อนมาจากความคิดผิดของคนเหล่านั้น อันเป็นปัญหาสังคมโลกตราบใดที่ยังมีการคิดการทำ การพูดของคนก็ต้องเป็นไปเช่นนั้น

ทรงทอดพระเนตรเห็นสมณะ ที่เป็นการสะท้อนออกของความสงบภายในจิตของท่าน อันเป็นคุณค่าทางสังคม ที่ยุคใดก็ตามจิตของคนภายในสังคมมีความสงบ การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมก็จะมี ความสงบ

แต่ก็เป็นความสุขความสงบชั่วคราว เพราะอย่างไรๆ คนก็ต้องเกิดมาอีก จึงทรงคิดไกลไปจนถึงต้องการทำลาย การเกิดอันเป็นเหตุแห่งปัญหาทั้งปวง ทั้งธรรมชาติ และสังคม ขณะนั้นทรงมองเห็นว่าความเกิดเป็นที่มาของปัญหา

มาดี อยู่ดี ไปดี

ทั้งหลาย แต่พอตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าความเกิดเองก็เป็นผลที่เกิดมาจากกิเลสและกรรมเป็นตัวสร้างให้คนสัตว์เกิดมาในหล้าโลก

ตอนตัดสินพระทัยออกผนวช ทรงศึกษาเรียนรู้ในสำนักของอาจารย์ทั้งหลาย และทรงทดลองด้วยวิธีการต่างๆ ก็ทรงกำกับด้วยการใช้ปัญญาเป็นหลัก

เราอาจกล่าวโดยสรุปว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่า **“ชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด”** โลกทัศน์ของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ที่ทรงมองทุกอย่างด้วยมีปัญญาเข้ากำกับ เป็นหลักการ วิธีการที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติตามเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน ที่จัดเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร คนส่วนมากจะรับสารที่ส่งมาจากสื่อต่างๆ เป็นอันมาก ที่สำคัญคือสารเหล่านั้นมักจะสื่อมาจากกลุ่มผลประโยชน์ มีความเป็นธุรกิจขนาดใหญ่อยู่เบื้องหลัง

การสื่อสารส่วนมากจึงเน้นย้ำไปในการโน้มน้าวจิตใจ คนที่รับสารให้เห็นตามคล้อยตามตนเอง เพราะเขามีการลงทุนในการสื่อจึงต้องหวังผลกำไรเป็นธรรมดา พระพุทธเจ้าทรงเรียกสื่อเหล่านั้นที่ออกมาในรูปของสิ่งที่เป็น **“รูป เสียง**

มาดี อยู่ดี ไปดี

กลิ่น รส เย็นร้อนอ่อนแข็งยึดเหนี่ยวต่างๆ ว่าเป็นอามิสคือ
เหยื่อ เมื่อมีความเป็นเหยื่อเสียส่วนมากจึงมีลักษณะของการ
อ่อยเหยื่อ เพื่อกระตุ้นให้คนรับสื่อเกิดความอยาก จน
เป็นความอยากได้ อยากมี อยากเป็น อันเป็นกระแสของตัณหา
คือปลุกเร้าให้จิตดิ้นรนทะเยอทะยานอยาก ที่พระพุทธเจ้า
ทรงใช้คำสรุปว่า “**นำใคร นำปรารถนา นำพอใจ**” อารมณ์
ที่นำมากระตุ้นกันมากเป็นพิเศษ คือ “**ชูให้กลัว กับยั่ว
ให้อยาก**” เช่น

การโฆษณาขายสินค้าสักชิ้นหนึ่ง จะเริ่มต้นด้วย
การพรรณนาคุณภาพ คุณค่า ประโยชน์ที่ตนจะได้จากการ
เป็นเจ้าของสินค้านั้น แล้วบอกว่ากำลังเป็นที่สนใจของ
คนมาก เวลาที่จำนวนลดน้อยลง จากนั้นจะลှ้าด้วยคำชู
ให้กลัวว่า ถ้าคนรับสื่อช้าไปจะไม่ได้ในสิ่งที่คนเขากำลังนิยมกัน
แล้วเร่งรัดให้คนพึงรีบไปหา ไปซื้อสินค้านั้นเป็นต้น บาง
คราวยังมีการกระตุ้นความอยากด้วยการลด แลก แจก แถม
ที่ทำให้คนรับสารรู้สึกว่าเป็นคนได้ การกระตุ้นความอยาก
หรือความโลภ อันเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของมนุษย์สัตว์นั้น
จะประสบผลสำเร็จเสมอไม่ว่าจะใช้ไปในกรณีอะไรก็ตาม

ในความเป็นจริงแล้ว สังคมปัจจุบันไม่มีใครที่ป้องกัน
อันตรายจากข้างนอกได้ง่ายนัก เพราะสื่อมาจากหลายทาง

มาดี อยู่ดี ไปดี

เหลือเกิน หลักสำคัญคือการสร้างภูมิฐานทานทางจิตของตน โดยมีหลักธรรมเป็นจุดยึดเหนี่ยวคุ้มครองใจ

พึงสังเกตว่า การย้ายวนจากข้างนอกนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องเก่าเคยมีมาตั้งแต่โลกมีมนุษย์เกิดขึ้นในโลกแล้ว โดยเฉพาะเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงเจริญเติบโตมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มีการปรุงแต่ง หรือบริหารจัดการไว้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นเครื่องมือในการพันนาการพระองค์ไว้ในราชสมบัติ มีการจัดสรรครูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่ประณีตที่สุด แต่พระทัยของพระองค์กลับเป็นเหมือนดอกบัวที่เกิดเจริญเติบโตท่ามกลางโคลนตม แต่โคลนตมกลับไม่อาจซึมซับเข้าไปในกลีบบัวได้ เพราะกลีบบัวมีภูมิฐานทานในตนเองเป็นอย่างดี

การโดยเสด็จตามรอยบาทของพระโพธิสัตว์
จึงต้องอาศัยหลักการสำคัญคือ

ปัญญา ความรอบรู้ รู้รอบคอบรอบด้าน สามารถป้องกัน ขจัด สิ่งที่ไม่ดีที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วให้ลดน้อยลงไป มีการสร้างสรรค์พัฒนาสำนึกที่ดั่งามให้เกิดขึ้นเป็นภูมิจิตภูมิธรรม พยายามรักษาคุณธรรมความดีของตนไว้ เรียกว่าเป็นคนอยู่ในศีลในธรรม

มาดี อยู่ดี ไปดี

สัจจะ ความจริงใจ จริงจัง ที่แสดงออกทางการกระทำ คำที่พูด เจตจำนงในการมุ่งมั่นที่จะรักษาตนไว้ให้เป็นคนที่มีปัญหาน้อยที่สุด

จาคะ ความรู้สึกอันใดที่เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นจากข้างนอก หรือจิตไปเหนียวตริกนิกขึ้นมาเมื่อเห็นว่าเป็นความไม่ดี เป็นอุปสรรค อันตราย ก็พยายามสลัดความรู้สึกเหล่านั้นออกไปจากใจ จนถึงสามารถสละผลประโยชน์ต่างๆ ของตน เพื่อประโยชน์แก่คนอื่น สาธารณชน ประเทศชาติ

อุปสมะ ตามปกติแล้วจิตใจมักถูกรบกวนด้วยอารมณ์ที่ไม่ดีในอดีตบ้าง คาดหมายเอาในอนาคตบ้าง หรือตริกนิกเอาในขณะนั้นๆ บ้าง จึงต้องพยายามมองให้เห็นโทษของความคิดในลักษณะนั้น แล้วพยายามทำจิตให้สงบจากอารมณ์เหล่านั้น ที่เป็นความรู้สึกที่รบกวนใจ อันเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อคุณธรรมความดีที่ตนตั้งใจปฏิบัติ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคือการต่อสู้กันของพลังอกุศลและกุศลภายในจิตของคนนั่นเอง

ในเวลาหลายปีมานี้ สังคมไทยมีความเห็นร่วมกัน และวิตกกังวล จนถึงพยายามที่จะแก้ไขปัญหาหลักในสังคมไทย ใน ๓ กรณีด้วยกันคือ

มาดี อยู่ดี ไปดี

คุณภาพของประชากร ท่านบอกว่ามีปัญหาเรื่อง
ความรู้ ปัญหาเรื่องความคิด ปัญหาเรื่องความสามารถ และ
ปัญหาเรื่องคุณธรรม

ปัญหาในด้านเศรษฐกิจ สังคม มีปัญหาใน ๔ กรณี
คือ ความไม่รู้ ความยากไร้ โรคภัยไข้เจ็บ และขาดการ
วางแผนครอบครัว

ปัญหาอันเป็นองค์รวมของความเป็นชาติ ที่ท่าน
เรียกว่าปัญหาเรื่องความมั่นคง สรุปรวมเป็น ๔ ประเภทใหญ่ๆ
คือ ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านการเมือง
ความมั่นคงด้านการทหาร และความมั่นคงด้านสังคมจิตวิทยา

ปัญหาเหล่านี้แม้จะมีการจำแนกออกไปเป็นอันมาก
ก็ตาม แต่สาเหตุหลักจริงๆ คือ “อวิชชา ความไม่รู้นั่นเอง”
เมื่อเรากลับไปศึกษาถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าจะพบว่า
ประเด็นหลักอยู่ที่ทรงทำลายอวิชชา ความไม่รู้ อันเป็น
รากเหง้าของสรรพกิเลสทั้งหลายออกไป ปัญหาทั้งปวง
ก็ย่อมหมดไป ตามโครงสร้างของอริยสัจ ๔ ประการ

แน่นอนในภาคสมบูรณ์จริงๆ เป็นการยากที่แต่ละ
คนจะเข้าถึงอริยสัจอย่างแท้จริง แต่ความเพียรพยายามที่จะ
หาประโยชน์จากโครงสร้างของอริยสัจ ๔ ประการ อยู่ใน
ฐานะที่จะทำได้ตามสมควรแก่ฐานะนั้นๆ คือ

มาดี อยู่ดี ไปดี

โลกนี้มากด้วยปัญหา ซึ่งจำเป็นจะต้องมีความชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร เมื่อมีปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น จะต้องมีความชัดเจนว่าปัญหาเหล่านั้นคืออะไร เรียกว่ามองปัญหาให้เห็นเป็นปัญหา อันเป็นลักษณะของ “ทุกขสัง” คือความจริงที่ควรกำหนดรู้ สถานะ สภาวะตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น

พยายามสืบสาวไปถึงสาเหตุที่มาของปัญหาเหล่านั้น ที่เมื่อเรามองสาวให้ลึกลงไปจะพบว่า ปัญหาเกิดขึ้น ณ ที่ใด ในจิตใคร แสดงว่าสาเหตุแห่งปัญหาก็ต้องมาจากคนๆ นั้น เพราะผลทั้งหลายย่อมเกิดมาจากเหตุทุกกรณีไป พระพุทธศาสนาสรุปสาเหตุของปัญหาไว้ที่ตัณหา หรือกิเลสที่มีชื่อต่างๆ ซึ่งจะต้องมองให้เห็นโทษของความรู้สึก ความคิด ที่ถูกรอบด้วยกิเลสชื่อนั้นๆ แล้วพยายามบรรเทาความรุนแรงของกิเลสชื่อนั้นๆ

กำหนดเป้าหมายที่ตนต้องการ คือความปราศจากปัญหา หรือความรุนแรงของปัญหาลดลง อันเป็นคุณลักษณะของนิโรธสัง คือความดับทุกข์อันเป็นเป้าหมายที่ต้องพยายามก้าวไป เพื่อให้ได้สัมผัสผลตามกำลังความสามารถ

การทำความเข้าใจกับปัญหาและวิธีแก้ไขนั้น ในด้านความจริงแล้วเป็นเหมือนคนที่ทำงานเป็นทั้งหลาย เช่นแพทย์

มาดี อยู่ดี ไปดี

จะรักษาโรค แพทย์จะต้องมีความชัดเจนว่า อาการของโรค อันเป็นตัวปัญหาคืออะไร? สมุฏฐานอันแท้จริงของโรคคืออะไร เป็นสาเหตุหลักและอะไรเป็นสาเหตุรอง อะไรคือเป้าหมายที่หมอต้องการนั้นคือคนป่วยหายจากโรค ที่สำคัญคือหลักการวิธีการในการกำจัดสมุฏฐานของโรค อันเป็นเหมือนอริยมรรค หากหมอดำเนินการไปตามขั้นตอนอย่างนี้ ย่อมสามารถรักษาโรคให้หายได้ การแก้ปัญหาในทุกระดับทุกประเภทก็ต้องอาศัยโครงสร้างของอริยสัจดังกล่าวเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงเป็นเอกบุคคคลที่ยากนักจักเกิดขึ้นในโลก แต่คุณลักษณะของเอกบุคคคลเป็นวิธีการดำเนินชีวิต ที่สามารถเดินตามได้ เพราะว่า เอกบุคคคลนั้น เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลแก่คนเป็นอันมาก เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เอกบุคคคลนั้นคือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ดังนั้น การโดยเสด็จรอยยุคลบาทในขั้นนี้ คือการพยายามที่จะดำเนินตามหลักบารมีธรรมที่กล่าวโดยสรุปคือ ปฏิบัติตนตามหลักของกุศลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือมี

มาดี อยู่ดี ไปดี

ปัญญาในการบริหารตน ครองตน ปรับทัศนคติของตนตาม
โครงสร้างแห่งการบังเกิดของศีล สมาธิ ปัญญา คือ

ยอมรับนับถือความเป็นเราเป็นเขา ตามที่นิยมยึดถือ
กัน แต่ขอให้เคารพสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง และการ
รับฟังข้อมูลข่าวสารของกันและกันไม่ล่วงละเมิดกัน

พยายามขยายความคิดออกไปในกลุ่มคนทั้งหลายว่า
ในโลกนี้ล้วนเป็นพี่น้องกัน คนเหล่านั้นก็คือพวกของเรา ตาม
ที่จะคิดขยายออกไปได้ เช่นครอบครัวเดียวกับเรา ตระกูล
เดียวกับเรา สถาบันเดียวกับเรา ล้วนเป็นเพื่อนร่วมชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ ประเทศเดียวกับเรา จนถึงสรรพชีวิตล้วน
เป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน แล้วแสดงออกด้วยการ
ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ความสุขแก่พวกของตนตามกำลัง
ความสามารถ เพียงเท่านั้นก็ได้ชื่อว่าอยู่ดีมีคุณค่าทั้งแก่ตนเอง
คนอื่น และพวกของตนได้แล้ว

ประเด็นหลักในการอยู่ร่วมกัน จึงขึ้นอยู่กับเรามอง
กันอย่างไรเป็นสำคัญ

พระพุทธเจ้าทรงเข้าถึงความสมบูรณ์ ทรงมอง
สรรพชีวิตด้วยพระมหากรุณาเป็นหลัก ทุกชีวิตในความรู้สึก
ของพระองค์ จึงเป็นผู้ที่ควรแก่การช่วยเหลือ ให้คนเหล่านั้น
ได้รับประโยชน์จากการศึกษาและปฏิบัติธรรม ตามอำนาจ

มาดี อยู่ดี ไปดี

วาสนาบารมีของคนเหล่านั้น ทำให้พระธรรมเทศนาอำนาจ
ผลเป็นประโยชน์ ๓ ระดับดังกล่าวแล้ว

โดยเสด็จตามรอยยุคลบาทพระพุทธองค์ ในช่วง
ที่ทรงทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้า หลังจากทรงตรัสรู้ ทรง
สมบูรณ์ด้วยปัญญา ความบริสุทธิ์ และความกรุณาต่อ
สรรพสัตว์ดุจห้วงทะเลหลวง ทำให้พุทธกิจของพระองค์
สามารถสรุปรวมเป็น ๓ ประการ ที่ท่านเรียกว่า**พุทธจริยา**
๓ คือ

๑. **ญาติตถจริยา** ในฐานะทรงเป็นราชโอรสแห่ง
ศากยวงศ์ โกถิยวงศ์ ทรงทำหน้าที่สงเคราะห์พระประยูร
ญาติด้วยประการต่างๆ ทำให้พระญาติของพระองค์บรรลุ
มรรคผลกันจำนวนมาก อย่างน้อยๆ ท่านเหล่านั้นก็ถึง
พระไตรสรณาคมน์ ดำรงตนอยู่ในหลักของสุจริตธรรมทาง
กาย วาจา ใจ

ในโลกนี้ทุกคนล้วนเป็นลูกหลานของครอบครัว
ตระกูลวงศ์ ที่จำต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะของญาติ
แห่งครอบครัวตระกูล จากวันครอบครัว ๑๔ เมษายน ๒๕๔๖
ที่ผ่านมาได้บอกให้ทราบว่า สังคมไทยได้มีความเปลี่ยนแปลง
ไปมาก และเป็นความเปลี่ยนแปลงที่น่าเป็นห่วง เพราะ
เอเชียส่วนมากจะมีลักษณะเป็นสังคมขยาย ความเป็น

มาดี อยู่ดี ไปดี

ครอบครัวจึงเรียกเป็นวงศ์าคณาญาติ แบ่งออกเป็น ๗ ลำดับ โดยนับตนเองเป็นจุดกลาง ขยายขึ้นไปถึงพ่อ ปู่ ทวด ลงมาข้างล่างเป็นลูก หลาน เหลน มีความรักความผูกพันเชื่อมโยงกัน มีการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ดูแลกัน ตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า “การสงเคราะห์ญาติเป็นอุดมมงคล” แต่เพราะเราไปรับวัฒนธรรมจากต่างแดน โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาเข้ามา ครอบครัวจึงกลายเป็น “ครอบครัวเดี่ยว” พอถามว่าครอบครัวประกอบด้วยใครบ้าง เด็กๆ จะตอบว่า พ่อ แม่ ลูก หมายความว่ามีความมีคนเพียงสองชั้นเท่านั้น บรรพชน อนุชน นอกจากนั้นถูกปล่อยปละละเลยทอดทิ้งไปจำนวนมาก ความรักความผูกพันฉันทญาติมีน้อยลง เพราะความเป็นญาติที่ทางพระพุทธศาสนาจำแนกไว้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

ญาติ ที่เกิดขึ้นเพราะมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ทางสายโลหิต

ญาติ ที่เกิดขึ้นจากความรักใคร่สนิทสนมคุ้นเคยกัน ฉันทญาติ

แต่ความเป็นญาติจะสนิทแนบแน่นได้ก็ต้องอาศัย การสงเคราะห์กัน ทั้งเป็นการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ

มาดี อยู่ดี ไปดี

และด้วยการปฏิบัติตนต่อคนเหล่านั้นอย่างสร้างสรรค์ มุ่งดีหวังดี อย่างคติไทยที่บอกไว้ว่า

“แม้ไม่ใช่ญาติไม่ใช่เชื้อ ถ้ามีความเอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้ออาตมา

แม้เป็นญาติเป็นเชื้อ ถ้าขาดความเอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้อในป่า”

ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงทำพระองค์เป็นแบบอย่าง ในการสงเคราะห์พระญาติของพระองค์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการแสดงสั่งสอนธรรม ประสานสร้างสรรค์ พัฒนาสามัคคีธรรมในหมู่พระประยูรญาติ

ที่สำคัญคือทรงแสดงธรรม ระดับหน้าที่โดยกำเนิด เริ่มต้นจากสามีภรรยา พ่อแม่ ลูก ญาติกับญาติที่ทรงใช้คำว่า ญาติพลี คือพลีกรรมที่ตนจะต้องกระทำต่อญาติ กล่าวโดยพื้นฐานจริงๆ แล้ว เป็นการสะท้อนความรักความปรารถนาดี ความสุจริตใจจริงใจต่อกัน อันเป็นภารกิจของทุกคน ที่จะต้องมีต่อคนที่ เป็นกัลยาณมิตรของตน คือ

มีความรักใคร่ ประพฤติกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีความอุปการะต่อกัน และมีความพร้อมที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า **“เห็นกันเมื่อไข ให้กันเมื่อทุกข์”**

มาดี อยู่ดี ไปดี

ความเป็นพ่อแม่ลูก ทรงแสดงในรูปของการทำหน้าที่ในรูปของกิริยาปฏิบัติกิริยา หรือ อุปการะปฏิบัติการะ ตามสมควรแก่ฐานะ หน้าที่ โอกาส ที่มองโดยเนื้อหาแล้ว คือ การสะท้อนความรู้ ความสุจริตใจ บริสุทธิ์ใจ และความรัก ความเมตตากรุณาต่อกัน ตลอดถึงความเคารพนับถือกัน

พ่อแม่ต้องแสดงความรักความหวังดีต่อลูกของตน ด้วย “การห้ามปรามลูกมิให้ทำความชั่ว ให้ตั้งตนเป็นคนดี ให้ศึกษาศิลปวิทยาตามสมควรแก่ฐานะ ตบแต่งให้มีครอบครัวเป็นฝั่งเป็นฝา และมอบทรัพย์สมบัติให้ในคราวที่สมควรแก่การมอบให้”

บุตรธิดา จะต้องตระหนักถึงคุณความดีของพ่อแม่ แล้วอุปการะตอบต่อท่านด้วย เลี้ยงดูให้ความสุขแก่ท่าน ช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจกิจการงานของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูล วางตนให้เหมาะแก่การที่จะรับทรัพย์มรดก เมื่อท่านตายไปแล้วทำบุญอุทิศกุศลให้แก่ท่าน ในความเป็นญาติกับญาติ ทั้งสองประเภท หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติโดยสรุปคือ

การให้ด้วยการอนุเคราะห์ สงเคราะห์ บูชาความดีของท่านตามสมควรแก่กรณี

มาดี อยู่ดี ไปดี

เมื่อสนทนาปราศรัยกับท่านต้องมีเมตตาจิตเป็นพื้นฐาน พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน สمانสามัคคี และมีประโยชน์

ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่หักราน ไม่ตัดรอน ไม่ทำลายประโยชน์ของญาติตน

วางตนเข้ากันได้กับญาติทุกระดับแห่งความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับญาติเหล่านั้น

๒. โลกัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์แก่ชาวโลก

พระพุทธเจ้าทรงอยู่ในฐานะของโลกเชกษฐ พี่ชายคนโตของชาวโลก เป็นโลกนาถ ที่พึงของชาวโลก เป็นโลกนายก ทรงเป็นผู้นำของชาวโลก การเสด็จไปในที่ใด การประทับอยู่ ณ ที่ใด ก็ทรงทำประโยชน์แก่ชาวโลกเหล่านั้น ในสถานที่นั้นๆ ทรงอนุเคราะห์ต่อชาวโลกด้วยการสั่งสอนศาสนธรรม นำให้คนละความชั่ว ประพฤติความดี ทำจิตของตนให้ผ่องใสไปตามลำดับ จนมีเป็นอันมากที่ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน เป็นพระอรหันต์บุคคลชั้นต่างๆ

ทุกคนในโลกนี้มีความเกี่ยวข้องกับชาวโลก ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของประชาคมโลก หากคนสามารถใช้ปัญญาพิจารณาถึงสถานะตน ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม สร้างความรู้สึกยอมรับนับถือสถานะของกันและกัน ให้

มาดี อยู่ดี ไปดี

ความเคารพในสิทธิด้านต่างๆ ของคนอื่น ที่ในความเป็นจริงก็คือเพื่อนร่วมโลกของเรา การอยู่ร่วมกันในรูปของ “**ความมีสวัสดิภาพก็จะเกิดขึ้น**” จากนั้นสร้างสำนึกในการที่จะทำประโยชน์ต่อกัน ด้วยความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี เอื้อเพื่อเพื่อแผ่กัน ด้วยการสงเคราะห์อนุเคราะห์กัน จนสามารถสร้างสรรค์ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมี “**สวัสดิการ**” ต่อกัน อันเป็นการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นมิตร ตามโครงสร้างของสารานุกรมธรรม คือ

แสดงเมตตาออกมาทางกาย ทางวาจา ทางใจ สะท้อนออกมาในรูปการสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน ให้ความเคารพต่อกฎเกณฑ์ต่างๆ ภายในสังคม ปรับความคิดเห็นของตนให้สามารถประสานความคิดความเห็นกันได้ แม้จะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่อย่าให้ถึงกับมีความแตกแยก

การปฏิบัติตนต่อคนอื่นในลักษณะนี้ สามารถสร้าง
ความ

“**ความรัก ความเคารพ การสงเคราะห์กัน การไม่ทะเลาะกัน มีความสามัคคีกัน ก่อให้เกิดเอกภาพทางความคิด การปฏิบัติตน การปฏิบัติภารกิจร่วมกัน หรือประสานสอดคล้องกัน สนับสนุนกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว คนน้อยเมื่อร่วมแรงร่วมใจกันก็จะกลายเป็นพลังใน**

มาดี อยู่ดี ไปดี

การสร้างสรรค์ พัฒนาจากจุดย่อยไปสู่จุดใหญ่ จนถึงสังคม ประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม”

๓. พุทธศตจริยา ทรงทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้า

ในฐานะที่ทรงเป็นพระศาสดาผู้เอ็นดูต่อเหล่าสาวกทั้งหลาย โดยมุ่งผลคือความสุข ความเจริญ ความสงบจากกิเลสและความทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่สาวก ตามกำลังความสามารถของคนเหล่านั้นที่จะสัมผัสได้

ข้อนี้ก็เป็นเช่นเดียวกัน ทุกคนในโลกนี้ย่อมมีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติตามฐานะหน้าที่ตามที่ตนเป็น และเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันในขณะนั้นๆ เพราะตามปกติแล้วในความเป็นจริงคนแต่ละคนมีฐานะความเป็นที่ไปเชื่อมโยงกับ กาล เทศะ บุคคล กลุ่มคน หน้าที่การงาน ระบบ กฎเกณฑ์ต่างๆ

หลักการสำคัญคือการปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ภายใต้เงื่อนไขของความรู้จักตนเองชัดเจนในขณะนั้นๆ ว่าตนอยู่ในฐานะอะไร ต้องเกี่ยวข้องกับใคร อะไร ที่ไหน อย่างไร จึงจะเป็นความถูกต้องเหมาะสม รู้จักประมาณ คือความพอดี พอเหมาะ พอควร พอประมาณ รู้จักกาลเทศะ บุคคล คณะบุคคล ที่ตนเองจะปฏิสัมพันธ์ในขณะนั้นๆ

กรณีนี้พระพุทธเจ้าจะทรงเน้นว่า **ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม** เช่นจะมี

มาดี อยู่ดี ไปดี

ความอดกลั้นอดทน ควรใช้ในกรณีอะไร อย่างไร ทำไม เพราะเหตุใด ใช้ไปแล้วจะได้ประโยชน์อะไร ไม่ใช่ว่าพอเป็นธรรมคือขันติแล้วต้องใช้ไปทุกกรณี จะต้องมองเห็นประโยชน์จากการใช้ขันติและโทษจากการไม่ใช้ขันติในกรณีนั้นๆ ประเด็นที่ต้องตระหนักคือใช้ธรรมะได้ ใช้ธรรมะให้ดี ใช้ธรรมะเป็น ใช้ธรรมะชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น

ธรรมที่ควรมีเป็นฐานใจเป็นเรือกาง ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า **นาถกรณธรรม** คือธรรมอันกระทำที่พึง หรือคุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึงของตนได้ ทรงจำแนกแสดงไว้ ๑๐ ประการ คือ

ศีล ความสำรวมระมัดระวังรักษาอาการกาย วาจา ของตนให้เรียบร้อย

พหุสัจจะ มีการศึกษาเรียนรู้มากโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส ทรงจำแม่นยำนำมาคิดจนมีความเข้าใจชัดเจนในกรณีนั้นๆ

กัลยาณมิตรตตา คบหาสมาคมกับคนดีเป็นมิตรเป็นสหาย ร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กับท่านเหล่านั้น

มาดี อยู่ดี ไปดี

โสวัจจัสสตา ว่าง่ายสอนง่ายคือมีความพร้อมที่จะ
รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เปิดใจตนเองให้กว้าง พร้อม
ที่จะรับฟังเหตุผล แม้จะไม่ตรงกับที่ตนคิดเข้าใจ

กิงกรณ์เยสุ ทักขตา มีความสามารถขยัน เอาใจใส่
ในการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อคนอื่น มีความคิดพินิจพิจารณา
ไตร่ตรอง สามารถในการบริหารจัดการภารกิจที่ตนรับผิดชอบ
ให้สำเร็จ

ธัมมกามตา มีความสนใจใฝ่ใจ พอใจยินดีในการศึกษา
การปฏิบัติตนตามหลักธรรม อันตนได้ใช้ปัญญาพิจารณาเห็น
คุณค่าของธรรมเหล่านั้นแล้ว

วิริยารัมภะ ปรารถนาความเพียร มีความหมั่นขยันใน
การป้องกันความชั่ว ละความชั่ว พัฒนาความดี และรักษา
ความดี

สันตุฎฐี มีความพอใจยินดีในสิ่งที่ตนแสวงหา ได้มา
และบริโภคใช้สอย เครื่องอุปโภคบริโภคที่ตนได้มาในทางที่
ชอบธรรม

สติ มีสติในการทำ การพูด การคิด ครองชีวิตด้วย
ความไม่ประมาท

ปัญญา มีปัญญาความหยั่งรู้เหตุผลในเรื่องนั้น
สามารถจำแนกแยะแยะให้เห็นว่าอะไร เป็นอะไร อะไรเป็น

มาดี อยู่ดี ไปดี

คุณเป็นโทษ มีความรู้เห็นเรื่องนั้นๆ ตามความเป็นจริง ที่สำคัญคือต้องมีปัญญาในการบริหารตน คຸ່ມครองตน ครองคน ครองงานได้เป็นอย่างดี

คุณธรรมเหล่านี้หากใครสามารถมีได้เป็นเรื่อนใจ เป็นหลักใจ ก็จะช่วยใ้บุคคลมีความสามารถในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ใ้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพตาม ที่ตนต้องการ

ในฐานะของผู้ครองเรื่อน ที่ต้องรับผิดชอบต่อนอง คนอื่น ภารกิจ ทรงแสดงธรรมสำหรับฆราวาสไว้ ๔ ประการ คือ

๑. **สัจจะ** มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีความจริงทั้งการทำ คำที่พูด และเจตนาธรรมณ์

๒. **ทมะ** การพยายามฝึกปรือตนเอง พัฒนาคตนอง ฝึกสร้างลักษณะนิสัยที่ติงาม มีความสามารถในการควบคุม อารมณ์ของตตนเอง ไม่ปล่อยใจให้อ่อนไหวไปตามความคิด ของตน

๓. **ขันติ** มีความอดกลั้นอดทน ทนทานต่อความ วิปริตแปรปรวนของธรรมชาติ การทำหน้าที่การงาน ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้น ที่สำคัญคืออดกลั้นอดทนต่ออารมณ์ที่ ยั่วยุ ยั่ววนมาจากข้างนอก ความอดทนเป็นหลักการสำคัญ

มาดี อยู่ดี ไปดี

ในการครองชีวิต ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับคนสัตว์ หรือธรรมชาติ ความอดทนจำเป็นจะต้องมีเป็นหลัก แต่ต้องใช้ไป ๔ กรณี ดังกล่าวเท่านั้น ไม่ใช่ว่าต้องอดทนไปทุกกรณี

๔. **จาคะ** ความเสียสละให้ปัน สละกิเลสที่เกิดขึ้น จากความคิดของตนหรือมีแรงกระตุ้นจากคนอื่น รวมถึงมีความพร้อมที่จะสละประโยชน์สุขของตนเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม มีความพร้อมที่จะร่วมแรงร่วมใจกับคนอื่นในกิจกรรมที่ชอบที่ควร

ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม พึงสังเกตว่าปัญหาหลักภายในสังคมคือความรู้สึกว่า **“ตนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน”** และมีปัญหาเรื่องปากเรื่องท้อง ถ้าเรามองด้วยภาษาปัจจุบันคือสังคมมีปัญหาเรื่อง **“สวัสดิภาพ”** กับ **“สวัสดิการ”** ที่จำเป็นจะต้องอาศัยจากคนอื่น อันเป็นสมาชิกภายในสังคมนั่นเอง การสร้างสวัสดิภาพภายในสังคมนั้น จะมองให้เป็นเรื่องสลบช้อนก็ได้ มองให้เห็นเป็นกระบวนการทางจิต ที่เริ่มจากความรู้สึกดีต่อกัน หรือความรู้สึกเป็นมิตรกัน ที่พัฒนามาจากศีลข้อที่ ๑ ซึ่งในเวลาที่ยังแสดงเต็มรูป จะเป็นระบบการพัฒนาสำนักของคนขึ้นไปตามลำดับ เป็นทั้งช่วงที่ก่อให้เกิดสวัสดิภาพภายในสังคม และความพร้อมทางจิตที่จะให้คนแสดงออกในรูปที่เป็นสวัสดิการต่อ

มาดี อยู่ดี ไปดี

สังคม ที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ในที่นี้จะยกข้อความเต็มใน พระบาลีพุทธวจนะ ที่ทรงแสดงศีลข้อที่ ๑ เต็มตาม ความหมาย ความว่า

“คนดีในโลกนี้ งดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์อื่น ไม่พกพาศาสตราวุธเครื่องประหาร มีความสำรวมระวังใน สัตว์ทั้งหลาย”

ช่วงนี้จะเห็นว่า เป็นอาการของศีลที่เมื่อบุคคล สมาทาน รักษาแล้วจะสะท้อนพฤติกรรมออกมาในทางที่ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และคนอื่น เป็นการ สร้างสังคมที่คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความรู้สึกว่าคุณมีความ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือสังคมที่มีสวัสดิภาพ

“มีหิริความละอายต่อบาป โอตตัมปะ ความสะดุ้ง กลัวต่อบาป มีความเมตตา เอ็นดูในสรรพสัตว์”

สำนึกระดับนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ เพราะ หากคนมีเพียง หิริ ความละอายต่อบาป โอตตัมปะ ความ สะดุ้งกลัวต่อบาป การแสดงออกของเขาจะเป็นทั้งศีลและ ธรรม สามารถช่วยกันสร้างสังคมสันติขึ้นมาได้ เพราะว่า คนที่เป็นเช่นนั้นตราบใดที่เขายังมีหิริโอตตัมปะเป็นเรื่อใจ หลักใจอยู่ ตราบนั้นเขาจะไม่มีการกระทำ การพูด และความ

คิดที่เป็นบาป อันเป็นการครองชีวิตที่ยกระดับขึ้นมาอีก
ชั้นหนึ่งคือ “ตนเองก็ไม่เดือดร้อน คนอื่นก็ไม่เดือดร้อน”

“ความเมตตา เอ็นดู” เป็นทัศนคติที่มองสรรพชีวิต
ด้วยความเป็นมิตร มีความพร้อมที่จะแสดงออกซึ่งเมตตา
ไมตรีต่อคนทั้งหลาย ตามปริมาณของเมตตาที่มีอยู่ภายในจิต
เพราะเมตตามีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ ในขณะที่เดียวกันความ
เอ็นดู หรือกรุณา ความสงสารต้องการจะช่วยบำบัดความ
ทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่คน สัตว์ผู้ประสบความทุกข์ ภัย โรค เป็นอารมณ์
การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับคนอื่น จะออกมาในรูปของการ
ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่มีความอาฆาต พยาบาท
เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา จึง
สามารถสร้างสรรค์สังคม โลก ให้อยู่ร่วมกันด้วยความมีน้ำใจ
ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า สวัสดิการ อันเป็นการแก้ปัญหาเรื่อง
ปากเรื่องท้องได้เป็นอย่างดี

ทำอย่างไรจึงจะจากไปดี ?

การจากไปดีของพระพุทธรูปเจ้านั้น จัดเป็นชั้นของ
อุดมชีวิต เพราะเป็นผลสูงสุดของชีวิต คือการยุติการ
เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เหตุ คือความสมบูรณ์ของศีล

มาดี อยู่ดี ไปดี

สมาธิ ปัญญา ผลจึงออกมาเป็นปัญญาที่สมบูรณ์ ความบริสุทธิ์อย่างแท้จริง ความกรุณาต่อสรรพสัตว์เสมอหน้า

บนเส้นทางสายเดียวกันนี้ สามัญชนทั่วไปก็สามารถสัมผัสได้ระดับหนึ่ง ตามกำลังความสามารถในการศึกษา และปฏิบัติของท่านเหล่านั้น ในแง่ของความเป็นจริงแล้ว การเจริญกุศลทุกประเภท เป็นเหตุให้อยู่ดี จากไปดีอยู่ด้วยกัน เวลาพระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์ คือผลดีที่เกิดขึ้นจากการทำความดี จึงทรงแสดงให้เห็นว่าท่านผู้นั้น เป็นคนอยู่ดีในขณะนั้นๆ และมีเหตุปัจจัยที่พร้อมจะให้จากไปดี ฟังดูตัวอย่างอานิสงส์ในการทำความดีต่างๆ ไป เช่น

ผลดีของการให้ทาน ที่ทรงแสดงไว้ในทานานิสังสสูตร สุมณวรรค อังคุตตรนิกาย

๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนเป็นอันมาก

๒. คนดีย่อมคบหาสมาคมกับคนที่ให้ทาน

๓. เกียรติคุณอันดั่งามของผู้ให้ทานจะฟุ้งขจร ขยายไปในทิศทั้งหลาย

๔. ผู้ให้ทานย่อมไม่เหินห่างจากธรรมของสัตบุรุษ

๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายไปแล้วจักบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

มาดี อยู่ดี ไปดี

อานิสงส์ของการรักษาศีล ทรงแสดงไว้ใน
มหาปริณิพพานสูตร ที่มณีกาย ว่า

๑. ผู้มีศีล ย่อมเจริญด้วยลาภ โภคะมาก
๒. เกียรติคุณอันดีงามของผู้มีศีลย่อมฟุ้งจรจาย
ไปในทิศทั้งหลาย

๓. ผู้มีศีลเมื่อเข้าไปในสมาคมโดยย่อมนมีความ
องอาจกล้าหาญ ไม่ครั่นคร้าม

๔. ผู้มีศีลจะไม่หลงตาย คือตายด้วยจิตที่ผ่องใส
อันเป็นการตายอย่างมีสติ

๕. ผู้มีศีล เมื่อตายไปแล้วย่อมบังเกิดในสุคติโลก
สวรรค์

อานิสงส์ของผู้มีศรัทธา ทรงแสดงไว้ในสัทธานิสังส
สูตร สุนนวรรค อังคุตตรนิกาย ความว่า

๑. สัตบุรุษผู้สงบเมื่อจะอนุเคราะห์ย่อมอนุเคราะห์
ผู้มีศรัทธาก่อน

๒. สัตบุรุษผู้สงบเมื่อจะเข้าไปหา ย่อมเข้าไปหาผู้มี
ศรัทธาก่อน

๓. สัตบุรุษผู้สงบเมื่อจะต้อนรับ ย่อมต้อนรับผู้มี
ศรัทธาก่อน

**๔. กุลบุตรผู้มีศรัทธา เมื่อตายจะไม่หลงตาย และ
ตายไปแล้วจักบังเกิดในสุคติ เป็นต้น**

จะเห็นว่า การไม่หลงตายของท่านที่ทำความดีไว้ เป็นสัญญาณเตือนให้ทราบว่ ท่านจะจากไปดี แต่เมื่อท่าน ตายไปแล้วไปเกิดในสวรรค์นั้น พุทธบริษัทต้องอาศัย ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เพราะทรงรู้เห็นด้วย พระปัญญาการตรัสรู้ และทรงแสดงไปตามความจริง

ชีวิตของคน สัตว์เป็น “วัฏจักร” คือเป็นการหมุน วนของกระแสแห่ง “กิเลส กรรม และวิบาก” ทั้งในช่วงยาว และช่วงสั้น ผ่านภพชาติเป็นอันมาก และแม้ในแต่ละขณะ ของการครองชีวิต ก็เป็นไปตามกระแสของวัฏจักร

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ เสด็จประทับ ณ ต้น พระศรีมหาโพธิ์ ทรงพิจารณากระบวนการแห่งวัฏจักร ที่ เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ทั้งสายเกิดและสายดับ แต่พระองค์ เองทรงเข้าถึงสายดับสังสารจักร เพราะทรงสมบูรณ์ด้วย อริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ เข้าถึงนิโรธ คือ ความดับได้ ทั้งกิเลส กรรม และวิบาก หากเรามองจากพระชาติต่างๆ ของพระโพธิสัตว์สัก ๓ ชาติ จะเห็นกระแสของวัฏจักร ชัดเจน เช่น

มาดี อยู่ดี ไปดี

พระชาติที่เป็นพระเวสสันดร ทรงบำเพ็ญบารมีครบ
๑๐ ประการ

เมื่อทิวศตไปแล้วได้เสด็จไปอุบัติเป็นเทพบุตร ณ
สวรรค์ชั้นดุสิต จากสวรรค์ชั้นดุสิต ทรงจุติมาบังเกิดเป็น
เจ้าชายสิทธัตถะ

พระชาติที่เป็นพระเวสสันดร เป็นผลของกุศลกรรม
อันเป็นความจางลงของกิเลสมากไปด้วยกุศลกรรม วิชาวจี
เป็นขัตติยราชกุมารผู้มีบุญ แสดงว่าทรงมาดี และอยู่ดี

ในพระชาติที่เป็นสันดุสิตเทพบุตร ก็เป็นผลจาก
กุศลกรรม ที่นำไปพระองค์มาดี และอยู่ดีในสวรรค์ ใน
พระชาตินี้คงเป็นการมาดี อยู่ดี แต่เมื่อจุติก็เป็นการไปดี
เพราะไปเกิดด้วยพลังบารมีอันสูงส่ง มีความพร้อมที่จะตรัสรู้
ในกาลต่อมา

ในพระชาติที่เป็นพระพุทธรเจ้า อวิชชาหมดไป กรรม
ในปัจจุบันหมดไป แต่คงได้รับผลของอดีตกรรมอยู่ตาม
สมควรแก่กรรมของกรรมนั้นๆ “การมาดี อยู่ดี ไปดี” จึงเป็น
วัฏจักร ที่อาศัยความเจือจางของกิเลส การเพิ่มพูนของ
กุศลกรรม อำนวยให้เกิดมาดีในภพชาตินั้นๆ

ในช่วงที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ พระองค์จึงหมุนไป
ตามกระแสแห่งวัฏจักร เช่นเดียวกับคนสัตว์ทั่วไป จะต่าง

มาดี อยู่ดี ไปดี

กันเพียงแต่ความมากน้อยของกิเลส กุศลกรรม อกุศลกรรม
นำไปวิบากคือผลในแต่ละภพละชาติจึงแตกต่างกัน

พระโพธิสัตว์จึงทรงเป็นแบบแห่งชีวิตที่พยายาม
พัฒนาตนเอง ทรงหมุนไปตามกระแสของการเกิดมาดี การอยู่ดี
และจากไปดี ที่ควรเป็นแบบฉบับของคนดีทั้งหลาย

การปรารภ วันประสูติ ตรัสรู้ และ ปรีชาญาณของ
พระพุทธองค์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความชื่นชมต่อการ
เสด็จมาสู่โลกนี้ด้วยความดี และทรงอยู่ในโลกนี้ด้วยความดี
และการจากโลกนี้ไปด้วยความดี ที่ควรจะเน้นทั้งการบูชา
ตามประเพณี และศึกษาปฏิบัติตามจริยาของพระองค์
อันเป็นการบูชาที่ทรงยกย่องสรรเสริญ เพราะนั่นคือการ
สืบสานพุทธศาสนาที่แท้จริง

มาดี อยู่ดี ไปดี

เกิดมาดี	มีธรรม	อำนาจสุข
นิราศทุกข์	นิราศภัย	ไกลปัญหา
ความโน้มเอียง	ทางใจ	ไฟธรรมา
มีปัญญา	ครองชีวิต	ประสิทธิธรรม
อยู่ดี	มีธรรม	ค้าชูจิต
ดีจะติด	ตนอยู่	สู่สุขสันต์
จากไปดี	กุศลกรรม	เป็นสำคัญ
สู่สวรรค์	ชาตินี้	ดีเป็นตรา

วิสาขบูชา ๒๕๔๖